Kruonis

Vienintelė bažnytinės unijos laikų bažnyčia Lietuvoje

Kauno, Alytaus ir Kaišiadorių plentų susidūrime (šeniau Kauno — Gardino vieškeliyje) stovi nedidelis Kruonio miestelis. Šio miestelio vardas jau labai senas. Čekų rašytojas P. J. Šafaržik savo veikale „Starožitnosti Slovanske" I tome, išleistame Prahoje 1836—7 metais, pasiremdamas senais graikų geografais, sako, kad V, VI šimtmetyje po Kristaus gimimo čia gyveno Sarmatų tauta ir Nemunas vadinosi romiečiškai Chronus, o upelis, ant kurio stovi Kruonis, vadinasi Kruonė (Kruonka). Iš to kilęs ir pats Kruonio vardas. Aiškiau istorijoje Kruonis pasireiškia nuo XV šimtmečio. To šimtmečio viduryje čia iškilo karta ir katalikų bažnyčia. Ši bažnyčia buvo medinė ir priklausė Darsūniškio parapijai. Ši bažnyčia apie 1570 metus stačiatikių šventiko buvo sugriauta ir iš jos medžiagos prie cerkvės pasistatyta kletis, tvartai ir kt., nes po 1863 metų sukilimo ji buvo rusų valdžios uždaryta už ginklų slėpimą jos rūsyje.

Prie Kruonio buvo ir didelis kunigaikščių Oginskių Kruonio dvaras, kuriam priklausė daug palivarkų ir kaimų. Dvaro griuvėsių liekanų ir apgriuvusių mūrų dar galima užtikti ir dabar. Įvairiose sodybų vietose žemėje yra plytinių pamatų ir sienų, iš dvaro trobesių pastatytų namų ir kt.

Vienas iš kunigaikščių Oginskių, būdamas bažnytinės unijos Lietuvoje propagatorium, pastatė Kruonyje mūro bažnyčią. Kada ji pastatyta—tikru žinių nėra. Tačiau aišku yra, kad ji pastatyta 1596 ir 1625 metų laikotarpyje. Bažnyčia pastatyta unijos stiliumi. Joje sujungta vakarų ir rytų stiliai: rytinė dalis (altorius) rytų stiliumi, vakarinė dalis — vakarų. Daugiau tokių bažnyčių Lietuvoje nėra.

Iki 1839 m. prie bažnyčios buvo dvaro išlaikomas unijotų kunigas. Paskutiniu šios bažnyčios rektorium buvo kun. Petras Miromovičius. Panaikinus uniją, bažnyčia buvo paversta stačiatikių cerkve, kuri išbuvo iki Didžiojo Karo.

1919 metais Lietuvos vyriausybė šita bažnyčią gražino 1908 metais naujai įsikūrusiai R. Kat. parapijai.

Dabartinės bažnyčios zakristijos sienoje yra įmūryto dvi akmeninės lentos 1,30×2,10 mtr. didumo, jose iškaltos šarvuotų karių — valdovų figūros su jų herbais ir kt. ženklais. Vienoje lentoje atvaizduotas kunigaikštis Oginskis De Cozleisk in Żemiau iškaltas toks užrašas:

„Obiit Ia Cristo Magnificus Dominus Teodorus Ogiński de Cozleisk Subcamerarius Trocensis Capitaneus Dorsuniensis et Carmiatoviensis Anno 1625 Die 7 Fbrii aetatis suae 74".

Toliau dar seka šis idomus užrašas: „Epitaphium. Ktos kolwiek jest co wiedziec Pragolesz O Tym Panie Oginskim De Cozielsko firzezacnym Boh Danie Maž to byt wiedz wszelkich cnot Pan Madry w pokoju Bieguty w dielach rycerskich mężny w krwawym boju Ten bil Niemco rebelies ten bil zamorczyki Ten z armatą w Inflianciech tłumie gesta szikl Ten moskala hardego po zapletych rollach Krwią skropiwszy podeptal Ten i w dzikich polach Nalwalka Lobodę wziął w łyki swowolnych Ten od gwałtów morderstwa wielu czynił wolnych Tego ciało w tym grobie dusza w niebie stawa nesmertelna na wieki w pamiencl zostawa".

Akmuo pargabentas iš svetimo krasto. Darbas atliktas meniškai.

Antroje lentoje jokių užrašų nėra ir nežinia kokį valdovą ji vaizduoja: figūra šarvuota, be ginklų, skiriingas herbas.

Lentas rusai buvo užtepę (užtinkave), bet 1910 m. Vilniaus gubernatorius vizituodamas valsčius užėjo cerkvėn ir surinojęs apie šias lentas liepė jas nuvalyti.

Bažnyčios rūsyje yra įmūryta grabai su balzamuotais kūnais. Tai palaidoti Oginskiai. Grabai buvo pirma rusų per kelių kartų, o vėliau Didžiojo Karo metu, vokiečių, išdraskyti.

Dabartinėje bažnyčios vietoje anksčiau buvo kažkokios pilies, nes aplinkui šventoriaus žemėje yra plytinių sienų ir upelis Kruonės krantas ant kurio stovi bažnyčia, sustiprintas akmenimis.

Po 1863 metų sukilimo rusų valdžia Kruonio dvarą išdalino rusams kolonistams ir pavadino ji Naujo Kruonio kaimu.

Iš dvaro liekanų dar baigia griūti tūkstančiamečiai kleval ir liepos. Ir dar čia rusų nemažai gyvena. Atsilankęs miestelin lietuvis, tuos rusifikatorius tuojau gali pastebėti. Dangelis jų iki šiol neišmoko net ir lietuviškai kalbėti.

Šiandien čia jau kraštas pradeda rodyti savo tikrą dvasią. Čia vorda aktingas tautinis darbas. Yra daugelis organizacijų, kurios gyvai veikia.

Kruonis nors ir neturi gražių apylinkių, tačiau savo vienintelė Lietuvoje bažnyčia vertas aplankyti.

Kruonio apylinkėje yra dar ir eilė piliakalnių, iš jų paminėtini: Maisiejūnų, Migonių, Rokiškių, Burčiaskų ir Juodkošių (Žemųjų prancūzų kalnų vadinamas).

E. Sins.